

INGILIZ TILIDA KO'P FOYDALANILADIGAN IBORALAR , ULARNING O'ZBEK TILLARIDAGI TARJIMASI VA MUQOBIL VARIANTI

Avvalbekova Dildora Hoshimjon qizi
*Farg'ona davlat universiteti. Xorijiy til va
adabiyot yo'nalishi 3-bosqich talabasi.*

Anatatsiya : *Ushbu maqola o'zbek tilidagi iboralar va ularning ma'nolari haqida ma'lumot beradi. Shu bilan bir qatorda ingliz tilida eng ko'p ishlatiladigan iboralar va ularning o'zbek tilidagi tarjimasini haqidadir. Qo'shimcha tarzida ingliz tilida mavjud bo'lgan iboralarning kelib chiqish tarixi haqida ham to'xtalib o'tilgan . Quyida biz ikki tilda ham mavjud bo'lgan iboralarning ma'noarini bir biri bilan taqqoslab o'tamiz va misollar yordamida yanada chuqurroq tanishtirib o'tamiz.*

Kalit so'zlar: *Iboralar,termin,ekvivalenti,tarjima, frozeologik iboralar,frazeologik butunlik,chatishma,leksik ma'no,mifalogiya.*

Har bir til o'zining frazeologik birliklari bilan boy va rang barangdir. Ona tilimizni bo'lmish - o'zbek tili ham boshqa tillar singari iboralarga juda boy tillardan birdir. Quyida biz ingliz va o'zbek tillaridagi iboralar va ular o'rtasidagi bog'liqliklar haqida gaplashamiz. Frozeologik iboralar bugungi kunda tilshunoslikning muhim yo'nalishlarida biri bo'lib kelmoqda. Iboralar nafaqat malum bir tilning qanchalik boyligini va shu bilan birga o'sha xalqning yashash tarzi, kundalik hayoti va madaniyatning o'ziga xos xususiyatlarini ko'rsatib beradi. Iboralar (arab.) – 1) biror tushuncha yoki fikrni ifoda etuvchi til birliklarining birikmasi. Ingliz tilidagi iboralarni osongina yodlab olish uchun biz ularni o'zimizning tilimizda qanday ma'no anglatayotganini tushunishimiz kerak. Ingliz tilidan iboralarni to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilish ko'p xollarda o'z natijasini beravermaydi. Ulardan ba'zilarini hatto tarjima qilib bo'lmaydi , ammo o'zbek tillaridagi ekvivalenti orqali biz ularni tushinishimiz mumkin bo'ladi. Bundan tashqari, bizning iboralarimiz ham ingliz tiliga noodatiy tarjima qilinishi mumkin. Chunki ibora tarkibidagi so'zlar bir yaxlitlikda tarjima qilinadi. Ingliz tilidagi iboralarning ba'zilarini o'zining kelib chiqish tarixiga ega quyida shu iboralar haqida so'z .

Iboralar turlari:

Frazemalar ikki turga bo'lib o'rganiladi:

1.frazeologik butunlik;

2.frazeologik chatishma;

I. Ma'nosi tarkibidagi so'zlarning ma'nolari asosida izohlanib, umumlashgan ko'chma ma'no ifodalaydigan frazemalarga frazeologik butunliklar deyiladi. Masalan: 1.Bilib qoying. Ish ogir. Belni mahkam bog'lamasangiz, qiyin boladi (O.Yoqubov). 2.Ayol kishiga qo'l ko'tarish erkakning ishi emas. (R.Fayziy). 3.Bu maydon yog' tushsa yalagudek ozoda(A.Muxtor).

II. Ma'nosi tarkibidagi so'zlarning leksik ma'nolari bilan bog'lanmaydigan, ular asosida izohlanmaydigan frazemalarga frazeologik chatishmalar deyiladi. Masalan; 1.Qishki sessiyani yaxshi yakunladik, ammo bu hali-xamir uchidan patir (P.Qodirov). 2.Odamlar qo'ltig'dan

tarvuzlari tushib, qishloqqa qaytishdi. (M.Ismoiliy). 3. Butun gavdasi qizlik latofati bilan yashnagan chog'da boyvachcha uni ko'z tagiga olib qo'ygan edi. (Oybek).(1:1)

Frazeologizmlar so'z birikmasi yoki gaplar kabi nutq jarayonida hosil bo'lmaydi, balki ular xuddi so'zlar kabi tilda tayyor holda mavjud boladi. Demak, frazeologizmlar til hodisasi hisoblanadi: , (1:2)

Turn the blind eye -ko'z yummoq , panja ortidan qaramoq degan ma'nolarni anglatib keladi .Hammaga aniq ravshan ko'rinib turgan haqiqatni rad etish .Misol uchun „Management often turn a blind eye to bullying in the workplace".Bu ibora Britaniyalik bir ko'zi ko'r admiral Horatiyo Nelson nomi bilan bog'liq.1801-yilda admiral sir Parker bilan Kopenhagendagi jangda qanashadi.Ikki admiral qachonki bayou ko'tarilsa chekinishga kelishib olishadi. Lekin Nelson bu jangda g'alaba qozonishiga juda ishonardi ,shu sababdan u bir hiyla ishlatadi .Ya'ni bayroq ko'tarib chekinishga ishora borishganida admiral Nelson teleskopni ko'rmaydigan ko'ziga tutadi va natija chekinish ishorasini ko'rmaslikka oladi natijada ushbu ibora vujudga keladi.

Feeling under the weather-kasal his qilmoq ,o'zini yomon his qilgan paytda ishlatiladi. „My son was sick yesterday ,and now I'm feeling a bit under the weather .Bu iboraning kelib chiqish dengizchilarga borib taqaladi.Dengizchilar o'zlarini kasal his qilishganida kemanding old bo'lmasiga kelib nafas olishgan .Bu esa ularni kemadagi noxush holatdan qurilishlariga yordam bergan. Ya'ni bu ibora so'zma so'z qilib aytilganda „under the bad weather that could further sicken him",„yomon havo najidasi kasal bo'lmoq"deganidir.Dengizchilar esa o'zlarining kasal bo'lganliklarini esa qisqa qilib ushbu ibora orqali tasvirlashgan,„under the weather ".

An arm and a leg-qimmatga tushmoq.Ushbu ibora tarixi 20-asr boshlariga borib taqaladi .Jahon urushlariga safarbar etilgan askarlar oyoq oyoq qo'llaridan ayrilish holatlari ko'p yuz bergan .Shu boisdan ushbu ibora majoziy ma'noda juda qimmat narsalar uchun ishlatiladi.Example: I want to buy a house by the beach, but it may cost me an arm and a leg.(1:3).

Straight from the horse's mouth -ishonchli manbadan ma'lumot olish ,ya'ni ishonchli odamdan biror narsani bilish deganidir. Aytishlaricha bu ibora 1900-yillarda paydo bo'lgan. Ya'ni o'sha paytdagi ot sotib olmoqchi bo'lgan haridorlar otning yoshini bilish maqsadida uning tishlarining ko'zdan kechirishgan.Example in use: “I don't believe it that she did it. I'm going to go to ask her and hear it straight from the horse's mouth.”

To kill two birds with one stone-bir harakat orqali ikkita ishni bitirmoq .Bu iboraning o'zbek tilidagi muqobil varianti „Bir o'q bilan ikki quyoni urmoq".Example:Cycling to work kills two birds with one stone. It saves money and gives you some exercise. Ushbu ibora birinchi marotaba 1656-yilda Tomas Hobbes tomonidan yozilgan „Chance"asarida ishlatilgan.Yana bir boshqa manbalarda esa Greek mifalogiyasida ishlatilgani aytib o'tilgan .Bunga ko'ra buyuk greek kashfiyotchisi Daydelus qushning qanotlarini kesib olish uchun bir tosh bilan ikkita qushni o'ldiradi. Bu mashhur mifalogik hikoyaning eng qiziq voqeasi keyinchalik sodir bo'ladi.Bunga ko'ra Ikarius bu qushlarning qanotlari yordamida quyoshga uchib bormoqchi bo'ladi.Lekin quyoshning nurlari bu qanotlarini kuydirib yuboradi.

Cheap as chips-juda ham arzon .Ya'ni o'zbek tilidagi „Suv tekin" iborasiga to'g'ri keladi .Example:“We couldn't believe it. We ordered so much food and drink but the final bill was as

cheap as chips!” .Britaniyada chipslar juda oddiy va juda arzon mahsulotlardan biri .Shu sababdan „Suv tekin"arzon demoqchi bo'lsa Britaniyaliklar „cheap as chips"deyishar ekan

The apple my eyes -(yagona, yakka farzandlarga nisbatan ishlatiladi) yakka-yu yagona va qadr qiymati beqiyos yuksak.O'zbek tilidagi „Ko'zimning oq-u qorasi "iborasiga mos keladi.Example : Ben always the apple of his mother's eye.Ben onasining yakkayu yolg'izi,ya'ni ko'zlarining oq-u qorasi.Dastlab bu termin 9-asrda Alfred buyukga tegishli asarning qadimgi ingliz tilidagi tarjimasida ishlatilgan.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak iboralar ingliz tilida ham o'zbek tilida ham muhim ahamiyatga egadir. Iboralarni bir tildan boshqa tilga so'zma -so'z tarjima qila olmaymiz. Biz yuqorida aytilganidek ko'chma ma'nolaridan foydalanib tarjima qilishmizi kerak ekan.Bu bizga tarjima qilgan iboramizni jo'yali chiqishiga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

- 1.Narzullayeva .M.Ona tili darslarida iboralar va tasviriy vositalardan foydalanish.-Jizzah 2012,
- 2.Narzullayeva.M.Ona tili darslarida iboralar va tasviriy vositalardan foydalanish. Jizzah 2012.
- 3.Elmurodova .S.Ingliz tilidagi iboralar tarixi va ularning o'zbek tilidagi muqobillari.Toshkent 2023.
- 4.zaylobidinovna, r. G. (2023). “ayol” konsepti bilan bog 'liq ingliz xalqi geortonimlari. Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali,
- 5.sarvinoz, a., & maftuna, a. (2023). Linguocultural peculiarities of the uzbek geortonym navruz. Ijodkor o'qituvchi.
- 6.toirova, n. (2022). Linguocultural analysis of phraseologicfal units in eastern culture. Integration of science, education and practice. Scientific-methodical journal, 3(5), 75-84
- 7.aliyeva, s. A. Q. (2021). Linguocultural properties of phraseological units. Current research journal of philological sciences, 2(11), 135-140.
- 8.<https://www.britannica.com/list/7-everyday-english-idioms-and-where-they-come-from>.
- 9.<https://polylanguages.edu/cost-an-arm-and-a-leg/>.
- 10.<https://www.britannica.com/list/7-everyday-english-idioms-and-where-they-come-from>.
- 11.<https://writingprompts.com/english-idioms-origins/>.